
Svenskt
Vatten

Rapport R02-2025
Januari 2025
IVL rapportnr. C904
ISBN 978-91-7883-672-7

Begränsad klimat- påverkan från vatten- tjänster: Begrepp och tillåtna klimat- påståenden

En analys av innebörden av internationella standarder,
vägledningar och lagstiftning

Kenneth Möllersten, Kristin Johansson

Svenskt Vatten

Svenskt Vatten AB

POSTADRESS BOX 14057, 167 14 Bromma

BESÖKSADRESS Gustavslundsvägen 12, 167 51 Bromma

TELEFON 08-506 002 00

E-MAIL svensktvatten@svensktvatten.se

www.svensktvatten.se

COPYRIGHT Svenskt Vatten AB, 2022

Innehåll

Innehåll.....	2
Sammanfattning.....	3
1 Förkortningar	4
2 Inledning	5
2.1 Rapportens bakgrund och syfte	5
2.2 Avgränsningar.....	5
3 Definitioner av centrala begrepp inom området begränsad klimatpåverkan.....	6
3.1 Utgångspunkten för begreppet klimatneutralitet har varit den globala nivån.....	6
3.2 Användning av ”klimatneutralitet” och relaterade begrepp under den globala nivån	6
4 Framväxande EU-lagstiftning som reglerar påståenden om klimatneutralitet	9
4.1 Konsumentmaktssdirektivet – förbud mot klimatkompensation för produkter.....	9
4.2 Direktivet om styrkande och framförande av uttryckliga miljöpåståenden	10
5 Konsekvenser för organisationer i VA-branschen	13
5.1 Tillämplighet och undantag.....	13
5.2 Beräkningar av klimatavtryck enligt GHG-protokollet	13
5.3 Lagliga påståenden om klimatneutralitet.....	13
6 Diskussion	15
6.1 Förslag om fortsatt arbete	15
Referenser	17

Sammanfattning

EU har uppmärksammat att förenklade och endimensionella klimatpåståenden som bygger på klimatkompensation, exempelvis ”klimatneutral”, riskerar att vilseleda budskapens mottagare. Detta har motiverat EU att inleda ett arbete för att stärka lagstiftningen som ska försvåra för aktörer att göra vilseledande klimatpåståenden.

En genomgång har gjorts av dels hur relevanta klimatrelaterade begrepp definieras, dels den framväxande EU-lagstiftningen inom området. En slutsats som kan dras av genomgången är att kraven för vad som utgör tillåtna påståenden om klimatneutralitet av allt att döma kommer att skärpas kraftigt.

För produkter kommer påståenden om klimatneutralitet endast att vara tillåtna för produkter vars livscykelutsläpp av klimatpåverkande gaser är lika med noll.

För att en organisation ska kunna använda påståenden om klimatneutralitet kommer det som minst krävas att:

- Organisationen har satt ambitiösa mål om på sikt mycket kraftigt reducerade utsläpp
- Kan påvisa framsteg mot satta utsläppsminskingsmål.
- Återstående utsläpp kommer att behöva kompenseras med externa växthusgaskrediter som motsvarar kvalitetskriterier som preciseras på EU-nivå.

Det återstår osäkerheter kring exakt hur stränga kraven kommer att bli, dels eftersom en slutlig version av det centrala Green Claims Directive ännu inte har antagits, dels för genomförande av lagstiftningen på nationell nivå återstår samt rättspraxis utvecklas baserat på den nya lagstiftningen.

För många organisationer återstår mycket arbete innan ovan krav är uppfyllda och en del organisationer är förhindrade att ens använda klimatkompensation.

Alternativa sätt att kommunicera en hög ambitionsnivå i klimatarbetet kan därför behöva övervägas. En röd tråd som går genom den pågående diskussionen om klimatmål och klimatkommunikation på olika nivåer är transparens och tydlighet och att inte jämföra äpplen med päron. God praxis innebär t.ex. att rapportering utformas så att utsläpp, eventuella negativa utsläpp och användning av klimatkompensation går att särskilja. Alternativ till att kommunicera endimensionella påståenden såsom klimatneutralitet kan vara att i stället tala om ”arbete för begränsad klimatpåverkan” eller ”bidrag till samhällets omställning till klimatneutralitet”. Det kan vara lämpligt att kommunicera kvantifierade och tidsatta mål om utsläppsminskingsnivåer samt på motsvarande sätt mål om bidrag till negativa utsläpp. Om och hur klimatkompensation kan spela en roll kan också behöva vara en del av kommunikationen.

6.1 Förslag om fortsatt arbete

Rapporten föreslår följande områden för fortsatt arbete.

- En fortsatt bevakning av den aktuella lagstiftningens utveckling. Utvecklingen kommer att fortgå i flera år innan utformningen på detaljnivå har avgjorts.
- Branscher och organisationer som har goda förutsättningar att genomföra åtgärder som bidrar med negativa utsläpp, såsom produktion och användning av biokol/slambiol, har anledning att följa utvecklingen av EU:s Carbon Removal and Carbon Farming Certification Regulation (CRCF), GHG-protokollets vägledning om kvantifiering och rapportering av negativa utsläpp (Land Sector and Removals Guidance) samt generellt bevaka och påverka hur framväxande EU-regelverk förhåller sig till möjligheten att inkludera egna negativa utsläpp i beräkningar av klimatavtryck på produkt- respektive organisationsnivå.
- I vilken grad det är tillåtet för olika organisationsformer att använda sig av klimatkompensation.

1 Förkortningar

CRCF	Carbon Removal and Carbon Farming Regulation
ESRS	European Sustainability Reporting Standard
GHGP	Greenhouse Gas Protocol
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change
GHGP LSRG	GHGP Land Sector and Removals Guidance
SBTi	Science-Based Targets Initiative

2 Inledning

2.1 Rapportens bakgrund och syfte

Denna rapport har tagits fram på uppdrag av Svenskt Vatten inom ramen för initiativet ”Klimatneutral VA-bransch”. Uppdraget har varit att utreda vad som är gångbara tolkningar/definitioner av begreppet klimatneutralitet och närliggande begrepp, bland annat med hänsyn till framväxande EU-lagstiftning som kommer att reglera aktörers användning av klimatpåståenden såsom ”klimatneutral”. Det har ingått i uppdraget att analysera implikationer för aktörer i VA-branschen som har kommunicerat mål om klimatneutralitet till ett visst årtal.

Det sker en snabb utveckling av för området relevanta regelverk och lagstiftning. Rapportens innehåll återspeglar de policyförutsättningar som rådde vid tidpunkten för uppdragets genomförande.

Uppdraget har utförts av IVL Svenska Miljöinstitutet under perioden september till och med december 2024. En referensgrupp hos Svenskt Vatten har bidragit med synpunkter under arbetets gång.

2.2 Avgränsningar

Uppdraget är avgränsat till att analysera definitioner av klimatneutralitet och hur dessa påverkar VA-branschen på en principiell nivå.

Därmed faller ett antal relaterade frågeställningar utanför uppdraget, som till exempel frågan om till hur stor grad klimatåtgärdsarbete får bekostas av VA-taxan. Det har inte rymts inom uppdraget att inkludera konkreta räkneexempel. Framväxande EU-lagstiftning om klimatpåståenden förhåller sig till klimatkompensation som ett av flera medel att uppnå klimatneutralitet. Det föreligger restriktioner i Sverige när det gäller verksamheter med kommunal anknytning vad gäller rätten att finansiera klimatkompensation. Det har legat utanför uppdraget att analysera om och under vilka förutsättningar svenska VA-organisationer får finansiera klimatkompensation.

3 Definitioner av centrala begrepp inom området begränsad klimatpåverkan

3.1 Utgångspunkten för begreppet klimatneutralitet har varit den globala nivån

Den ursprungliga utgångspunkten för definitionen av klimatneutralitet har varit den globala nivån. IPCC:s (2021) definition av klimatneutralitet på det globala planet innebär ett tillstånd då det råder balans mellan utsläpp och upptag av alla växthusgaser omräknade till koldioxidekvivalenter.

Begreppet klimatneutralitet fick ökad aktualitet genom tillkomsten av Parisavtalet (Fankhauser, et al., 2022) som innehåller ett temperaturmål som ska uppnås till 2100. Utgångspunkten i Parisavtalet är att de globala utsläppen av växthusgaser måste minska drastiskt. Samtidigt är inte realistiskt att minska utsläppen till noll. Det kommer att återstå en viss nivå av utsläpp som är mycket svåra att åtgärda. Man brukar tala om så kallade ”residuala utsläpp” för att beskriva dessa utsläpp. Det kommer att behövas upptag och inlagring av koldioxid i kolsänkor för att balansera de residuala utsläppen om halten av växthusgaser i atmosfären ska sluta att stiga. Parisavtalet innehåller mycket riktigt också ett mål om att uppnå balans mellan växthusgasutsläpp och upptag av växthusgaser i sänkor under andra hälften av innevarande århundrade.

På den globala nivån används ”nettonollutsläpp” och ”klimatneutralitet” som närliggande begrepp. På engelska skiljer man på ”carbon neutrality” och ”climate neutrality”, där carbon neutrality avser endast växthusgaser¹ och climate neutrality även omfattar klimatpåverkan som inte har med växthusgaser att göra. Ett exempel på en sådan effekt är när plantering av skog påverkar jordytans albedo så att mer solstrålning absorberas. Denna skillnad blir otydlig på svenska där klimatneutralitet brukar användas i samma betydelse som ”carbon neutrality” (Möllersten, Källmark, & Ryding, 2020).

3.2 Användning av ”klimatneutralitet” och relaterade begrepp under den globala nivån

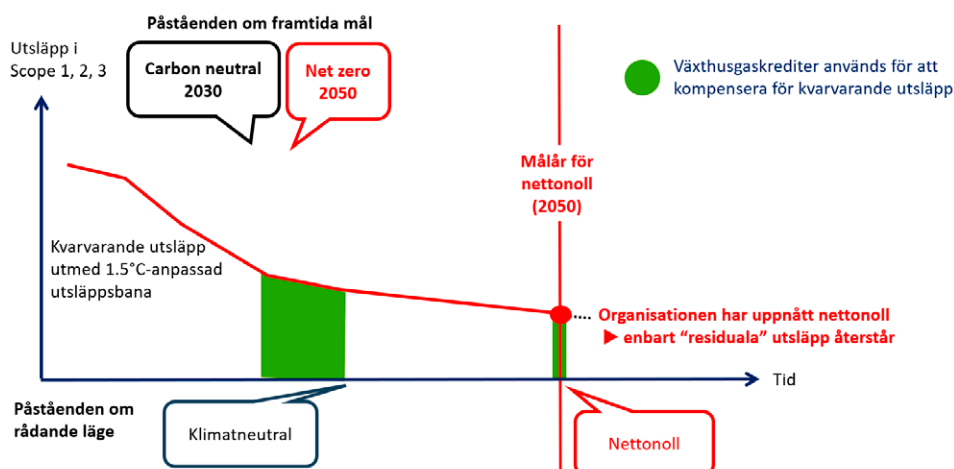
Begreppen nettonollutsläpp och klimatneutralitet har vuxit fram inom fysisk klimatvetenskap men har med tiden även börjat användas för att beteckna centrala principer för aktörers klimatstrategier. Detta gäller på flera nivåer, allt från koalitioner av länder till enskilda länder, regioner och företag (Hale, et al., 2021). Till exempel har över 140 länder (Net Zero Tracker, 2024) och tusentals företag i världen satt upp mål som är baserade på begrepp såsom nettonoll och klimatneutralitet. Genomgångar av målformuleringar och strategier har dock visa att det i många fall är otydligt vad målen egentligen innebär och på vilket sätt företag arbetar för att uppnå sina mål (Hale, et al., 2021).

För att underlätta att förtydliga målformuleringar och formalisera utformningen av strategier för måluppfyllnad har ett antal standarder och riktlinjer tagits fram de senaste åren såsom Science-Based Targets Initiative (SBTi) ”Corporate Net Zero Standard” (SBTi, 2021) och andra liknande ramverk (Steen, Craig, & Chowdhury, 2022).

Inom dessa standarder och riktlinjer har ett antal centrala begrepp blivit etablerade.

¹ Beroende på sammanhang endast koldioxid eller flera växthusgaser som räknas om till koldioxidekvivalenter för att bli jämförbara.

Begreppen illustreras i Figur 1 och beskrivs nedan baserat på sammanställningar som har tagits fram av FN-initiativet "Race to Zero" (Race to Zero, 2022a).

Figur 1

Centrala begrepps som används i internationella standarder och riktlinjer för organisationers arbete med klimatmål.

3.2.1 Vetenskapsbaserat mål

Ett "vetenskapsbaserat mål" syftar på en målbana för en aktörs direkta och indirekta utsläpp (scope 1, 2 och 3) som är konsistent med den utsläppsutveckling som krävs på global nivå för att klara Parisavtalets långsiktiga temperaturmål. Se till exempel SBTi Corporate Net-Zero Standard (SBTi, 2021) och European Sustainability Reporting Standard (ESRS) (European Commission, 2023).

3.2.2 Klimatneutral

Klimatneutral betecknar en verksamhet (t.ex. ett företag) som antingen inte bidrar med några nettoutsläpp av växthusgaser till atmosfären i den egna värdekedjan (Scope 1, 2 och 3) eller klimatkompenserar för samma mängd växthusgaser som de släpper ut netto i den egna värdekedjan. Klimatkompensation sker med externa växthusgaskrediter. Klimatneutral kan användas framåtsyftande som något som skall uppnås till ett visst årtal eller som en beskrivning av rådande läge.

3.2.3 Nettonollutsläpp

Nettonollutsläpp betecknar en verksamhet som dels har minskat alla utsläpp av växthusgaser i den egna värdekedjan så mycket som möjligt så att endast "residuala utsläpp" återstår, dels kompenserar för en mängd växthusgaser som motsvarar de återstående utsläppen. Kompensationen sker med permanenta negativa utsläpp. Nettonoll används än så länge endast framåtsyftande. Det är etablerat att mållåret för nettonollutsläpp inte får vara senare än 2050.

3.2.4 Residuala utsläpp

Det ska först sägas att begreppet "residuala utsläpp" används i väldigt olika betydelser beroende på sammanhang och källa. För organisationer med nettonollmål är SBTi:s definition i Corporate Net Zero Standard (2021) bildat norm och innebär att utsläppen har minskat med minst 90 procent jämfört med ett basår, som inte får vara tidigare än 2015 och ska ha utsläpp som är representativa för organisationens typiska utsläppsprofil.

3.2.5 Negativa utsläpp

Negativa utsläpp definieras som en process som avlägsnar växthusgaser från atmosfären och binder in dessa varaktigt i sänkor (IPCC, 2022). Negativa utsläpp avser nästan uteslutande växthusgasen koldioxid. Metoder för negativa utsläpp kan delas upp efter

vilken process som används för att avlägsna koldioxid från atmosfären, vilken form av varaktig sänka som används och om metoden bygger på naturliga, tekniska eller kombinationer av naturliga och tekniska system.

3.2.6 Klimatkompensation

Klimatkompensation syftar på användning av växthusgaskrediter när de tas i anspråk för att kvitta växthusgasutsläpp som orsakas av en aktörs verksamhet, så att den kombinerade effekten av dessa växthusgasutsläpp och växthusgaskrediter kommuniceras som noll.

3.2.7 Växthusgaskrediter

En växthusgaskredit är i grunden ett kvitto på klimatnytta. Krediterna utgör instrument som kan överlåtas (köpas och säljas) och som representerar en kvantifierad mängd utsläppsminskning eller negativa utsläpp motsvarande ett ton koldioxidekvivalenter. Växthusgaskrediter utfärdas av särskilda krediteringsprogram. Krediterna har unika serienummer och utfärdas, spåras och annulleras inom elektroniska register som oftast hanteras av den organisation som ansvarar för ett krediteringsprogram.

3.2.8 Like-for-like

Ny forskning visar att för att Parisavtalets temperaturmål ska kunna uppnås måste återstående koldioxidutsläpp av fossilt ursprung balanseras av negativa utsläpp där inbindningen i kolsänkor har en varaktighet om minst 1000 år (Brunner, Hausfather, & Knutti, 2024). Om negativa utsläpp med mer temporär lagring, exempelvis från åtgärder som skogsplantering och biokol används för att balansera fossil koldioxid bygger vi in oss i en fortsatt långsiktig temperaturökning. Koldioxidutsläpp som härrör från markanvändning, liksom utsläpp av mer kortlivade växthusgaser såsom metan och lustgas, kan däremot balanseras med negativa utsläpp där lagringen understiger 1000 år. Like-for-like-principen säger att vid klimatkompensation behöver valet av växthusgaskrediter vägledas av dessa principer om den ska ligga till grund för ett trovärdigt påstående om klimatneutralitet eller nettonollutsläpp.

4 Framväxande EU-lagstiftning som reglerar påståenden om klimatneutralitet

Inom EU utformas ny lagstiftning som ska bekämpa greenwashing genom att reglera miljöpåståenden. Två centrala direktiv i sammanhanget heter ”Konsumentmakt i den gröna omställningen” (EU, 2024) och ”Styrkande och framförande av uttryckliga miljöpåståenden” (Europaparlamentet, 2024).² EU-lagstiftningen kommer att medföra nya och långtgående begränsningar av under vilka förutsättningar organisationer tillåts använda begreppet klimatneutralitet och närliggande begrepp om sig själva eller om sina produkter.

Den framväxande EU-lagstiftningen använder delvis men inte fullt ut den begrepps-bild som presenteras i avsnitt 3.2. Det kan delvis bero på att de aktuella direktiven (såväl utkast som antagna sådana) hänvisar till kommissionen att utveckla en del detaljer genom delegerade akter.

4.1 Konsumentmaktsdirektivet – förbud mot klimat-kompensation för produkter

Konsumentmaktsdirektivet innebär att det blir förbjudet att förmedla att produkter (varor eller tjänster) har minskad klimatpåverkan, till exempel genom användning av uttryck som ”klimatneutral”, ifall påståendet bygger på klimatkompensation. Den nya lagstiftningen måste vara genomförd i EU:s medlemsstater senast 2026 och gäller i vad som kallas för ”business-to-consumer”-situationer, det vill säga för företags marknads-föring gentemot konsumenter.

Sådana klimatpåståenden baserade på klimatkompensation görs olagliga genom att läggas till i förteckningen över otillbörliga affärsmetoder i bilaga I till direktiv 2005/29/EG (EU, 2005).

I ingressen till Europaparlamentets förslag anges att påståenden såsom ”klimat-neutralt”, ”certifierat CO₂-neutralt”, ”klimatpositivt”, ”klimatkompenserat”, ”minskad klimatpåverkan” och ”begränsat klimatavtryck” endast bör tillåtas när de är baserade på produktens faktiska livscykelpåverkan och inte baserade på klimatkompensation.³

Det framgår inte tydligt av direktivet hur ”faktisk livscykelpåverkan” definieras, t.ex. om negativa utsläpp som uppstår i värdekedjan för en produkt får subtraheras från värdekedjans utsläpp⁴ (och ifall like-for-like-principen i så fall gäller). I dagsläget finns dock inga tillämpliga EU-regler som anger hur negativa utsläpp inom en produkts värdekedja skulle kunna räknas in i en produkts livscykelpåverkan som ett bidrag till noll nettoutsläpp (Erlandsson, 2024), varför en redovisad livscykelpåverkan som är noll tills vidare torde kräva att utsläppen är noll.

2 På engelska ”Empowering Consumers for the Green Transition” respektive ”Green Claims Directive”.

3 ”... Examples of such claims are ‘climate neutral’, ‘CO₂ neutral certified’, ‘carbon positive’, ‘climate net zero’, ‘climate compensated’, ‘reduced climate impact’ and ‘limited CO₂ footprint’. Such claims should only be allowed when they are based on the actual lifecycle impact of the product in question, and not based on the offsetting of greenhouse gas emissions outside the product’s value chain, as the former and the latter are not equivalent.” Direktivets ingress, 12e stycket.

4 Ett exempel på hur sådana negativa utsläpp skulle kunna skapas är produktion av slambiokol där biokolets applicering som kolsänka sker i vattentjänstföretagets egen regi. Slambiokolet skulle däremot inte kunna säljas till en tredje part som äger appliceringen eftersom det skulle leda till att de negativa utsläppen hamnar utanför värdekedjan.

4.2 Direktivet om styrkande och framförande av uttryckliga miljöpåståenden

EU:s direktiv om styrkande och framförande av uttryckliga miljöpåståenden ("Green Claims Directive") är ett förslag från EU-kommissionen som syftar till att reglera hur företag underbygger och kommunicerar frivilliga miljöpåståenden. Målet är att förhindra greenwashing genom att kräva att miljöpåståenden som "miljövänlig" eller "klimatneutral" baseras på vetenskapligt underbyggda och verifierbara förhållanden.

2023 presenterade kommissionen sitt förslag till ett direktiv om styrkande och framförande av uttryckliga miljöpåståenden (Europakommissionen, 2023). I mars respektive juni 2024 fastställde Europaparlamentet (Europaparlamentet, 2024) och ministerrådet⁵ sina positioner. Den slutliga versionen av direktivet kommer att föregås av förhandlingar mellan kommissionen, Europaparlamentet och ministerrådet och den förväntas bli antagen under 2025.

Det finns några områden där de två förslagen innehåller samstämmiga ställningstaganden. När det gäller klimatpåståenden om produkter hänvisas till det redan antagna Konsumentmaktssdirektivet, som beskrivs i avsnitt 4.1. Resten av detta avsnitt fokuserar därför på reglering av klimatpåståenden på organisationsnivå, såsom i hållbarhetsrapporter.

Gemensamt för förslagen är också att företag måste prioritera att minska utsläppen i den egna värdekedjan innan de använder klimatkompensation. Endast företag som har vetenskapsbaserade mål (se avsnitt 3.2.1) ska tillåtas att göra påståenden om klimatneutralitet.

4.2.1 Europaparlamentets förslag

Europaparlamentets förslag innebär att klimatkompensation ska vara tillåten endast avseende "residuala utsläpp". Detta innebär att organisationer ska kunna påstå att de är klimatneutrala antingen om de har utsläpp som är noll eller om de endast har residuala utsläpp och klimatkompenserar för dessa. Kompensationen av de residuala utsläppen måste ske baserat på enheter som har certifierats genom EU:s framväxande certifieringssystem "Carbon Removals and Carbon Farming Certification Regulation" (CRCF)⁶.

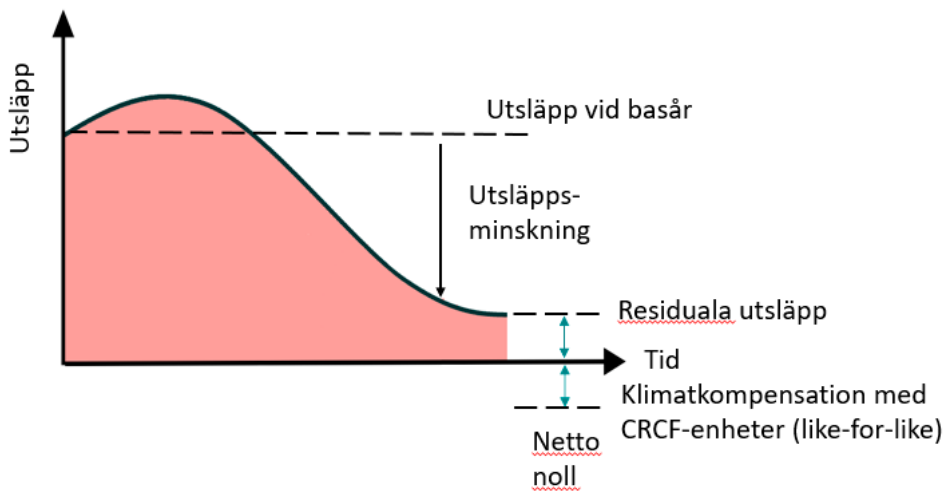
Att endast residuala utsläpp får klimatkompenseras indikerar att väldigt långtgående åtgärder för att minska utsläppen i den egna värdekedjan är ett krav innan klimatkompensation tillåts (se avsnitt 3.2.4). Begreppet residuala utsläpp har följaktligen en viktig ställning i förslaget men det definieras inte. Europaparlamentet föreslår att kommissionen ska få i uppdrag att ta fram en metod för att definiera vad som utgör residuala utsläpp.⁷

Enligt förslaget ska like-for-like-principen tillämpas vid klimatkompensation. Den andel av de residuala utsläppen som är av fossilt ursprung måste således kompenseras baserat på certifierade permanenta negativa utsläpp med geologisk lagring av koldioxid. Enligt förslaget får dock utsläpp av biogent ursprung kompenseras baserat på CRCF-enheter som härrör från aktiviteter med mindre säker varaktighet i kolinlagringen, som t.ex. biokol och kolinbindning i växtlighet.

5 Europeiska unionens råd.

6 CRCF beskrivs i avsnitt 5.2.1.1.

7 "To supplement the provisions on the use of certified units for residual emissions of a trader, the Commission shall adopt by [12 months from the date of entry into force of this Directive] a delegated act in accordance with Article 18 to establish a method for defining residual emissions, based on an emission reduction pathway compatible with limiting global warming to 1.5°C taking into account technological feasibility and in consultation with the European Scientific Advisory Board on Climate Change."

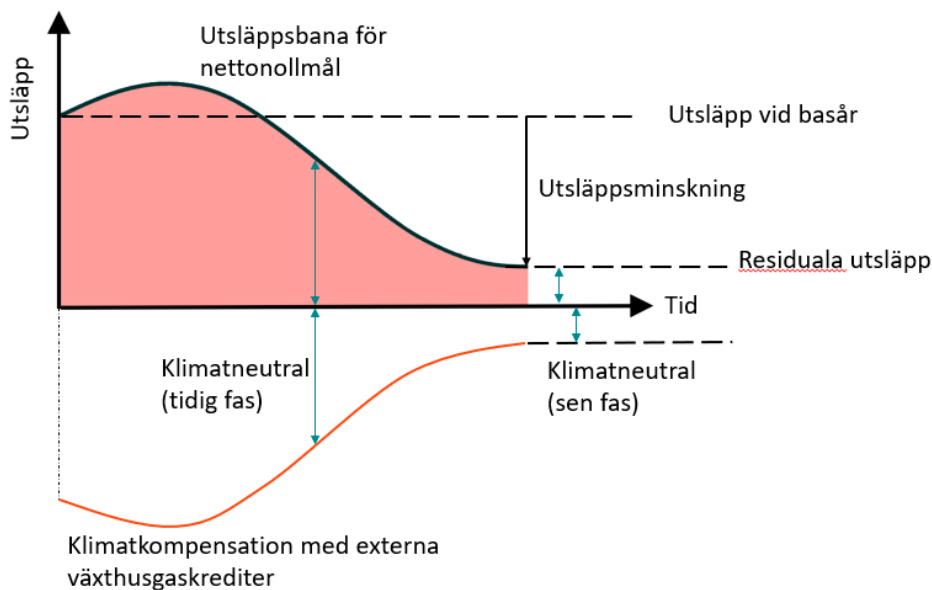
Figur 2

Illustration av huvudprinciper i Europaparlamentets förslag.

4.2.2 Ministerrådets förslag

Enligt ministerrådet måste organisationer för att tillåtas att klimatkompensera dels ha satt upp ett nettonollmål, dels kunna visa att de har påbörjat en minskning av utsläppen som är i linje med det vetenskapsbaserade målet. Det förtydligas att ett nettonollmål måste vara i enlighet med de krav på nettonollmål som framgår i ESRS (se avsnitt 3.2.1).

Påståenden om klimatneutralitet kräver sedan att återstående utsläpp kompenseras fullt ut år för år. Ministerrådet vill att kommissionen ska få i uppdrag att ta senast 2027 fram mer detaljerade krav avseende (i) specifika klimatrelaterade påståenden och (ii) kvalitetskrav avseende de växthusgaskrediter som får användas för klimatkompensation.

Figur 3

Illustration av huvudprinciper i ministerrådets förslag. Begreppen tidig respektive sen fas används inte i förslaget men har lagts in för att förtydliga skillnaden jämfört med Europaparlamentets förslag, som endast tillåter klimatkompensation i det som här kallas sen fas.

4.2.3 Sammantagen bedömning om förslagen till ett direktiv om styrkande och framförande av uttryckliga miljöpåståenden

Förslagen har gemensamt att det endast är för organisationer som har vetenskapsbaserade mål och som kan visa på framsteg mot det vetenskapsbaserade målet som det kommer att vara tillåtet att göra påståenden om klimatneutralitet. Enligt ministerrådets tillåts dock klimatkompensation i ett betydligt tidigare skede jämfört med Europaparlamentets förslag.

De vetenskapsbaserade målen i sig är fokuserade på att minska befintliga utsläpp. Det

framgår inte av förslagen om det kan komma att bli tillåtet att räkna negativa utsläpp i den egna värdekedjan mot ett klimatpåstående.

Båda förslagen innebär att särskilda krav kommer att ställas på växthusgaskrediter för att de ska vara tillåtna för klimatkompensation och således kunna underbygga ett påstående om klimatneutralitet. Hur sådana särskilda krav på växthusgaskrediter kommer att se ut i det slutliga direktivet är svårt att säga något om i dagsläget då de två förslagen skiljer sig mycket åt i det avseendet.

5 Konsekvenser för organisationer i VA-branschen

I detta avsnitt diskuteras möjliga konsekvenser av kommande lagstiftning för organisationer i VA-branschen gällande möjligheter att göra påståenden om klimatneutralitet.

5.1 Tillämplighet och undantag

De båda direktivens krav angående klimatpåståenden gäller brett för organisationer som bedriver en ekonomisk verksamhet. Kommissionens förslag i förslaget till Green Claims Directive att så kallade mikroföretag ska undantas från lagstiftningen, vilket innebär att den i så fall gäller för alla organisationer med tio anställda och uppåt med en omsättning motsvarande över 2 miljoner Euro. Ministerrådets position innehåller däremot förslaget att lagstiftningen tids nog ska gälla för alla organisationer som bedriver en ekonomisk verksamhet, men att kraven i viss mån kan införas med en fördröjning för mikroföretag, så att de ska hinna anpassa sig. Det ingår i förslagen till Green Claims Directive att länder kan överväga att erbjuda särskilt stöd till små och medelstora företag som önskar att göra (frivilliga) miljörelaterade påståenden av de slag som faller under lagstiftningen. Även mikroföretag föreslås kunna erbjudas stöd för att kunna göra miljöpåståenden som är förenliga med lagstiftningen även om de är undantagna från lagstiftningens krav.

5.2 Beräkningar av klimatavtryck enligt GHG-protokollet

En första utgångspunkt är beräkning av klimatpåverkan på organisationsnivå eller produktivnivå. GHG-protokollet (GHGP, 2022) är ett internationellt erkänt ramverk och används som beräkningsgrund för organisationer som vill ansluta sig till SBTi. Även ESRS hänvisar till GHGP:s scope 1 till 3 som utgångspunkt för beräkningar av organisationers direkta och indirekta klimatgasutsläpp.⁸

När man talar om vetenskapsbaserade mål utgör GHGP utgångspunkten för beräkningar av basårsutsläpp samt för långsiktiga reduktionsmål och etappmål.

Notera att det finns än så länge ingen färdigutvecklad metodik för beräkning och rapportering av negativa utsläpp inom GHGP. En pilotversion som hanterar sådana beräkningar har publicerats och en slutlig version väntas bli klar under 2025 (Möllersten, Kloow, & Sandgren, 2024).⁹

5.3 Lagliga påståenden om klimatneutralitet

Det framgår av beskrivningarna i föregående avsnitt att utvecklingen av EU-lagstiftning, som kommer att reglera vad som är lagligt inom klimatpåståenden, befinner sig i ett intensivt skede. Och vi vet redan nu att en del viktiga detaljer kommer att delegeras till kommissionen att besluta om.

Man kan dock dra en del viktiga slutsatser baserat på dels de direktiv som redan är på plats, dels de förslag som har lagts fram och som kommer att ligga till grund för framförhandlandet av slutliga direktiv. Resultatet av en sådan analys sammanfattas i Tabell 1 och Tabell 2.

⁸ Scope 1 inkluderar direkta utsläpp av växthusgaser från källor som ägs av organisationen i fråga. Scope 2 inkluderar indirekta utsläpp av växthusgaser som härstammar från produktion av inköpt el, värme och ånga. Scope 3 omfattar andra indirekta emissioner, till exempel från inköpta material, avfallshantering och utsläpp från transporter där fordonen inte ägs av organisationen i fråga.

⁹ GHGP Land Sector and Removals Guidance (GHGP LSRG).

Nivå: Organisation/ hållbarhetsrapportering		"Klimatneutral" ett alternativ?	Kommentar
Har nollutsläpp		Ja	
Har kvarvarande utsläpp Har inget vetenskapsbaserat mål		Nej	
Har kvarvarande utsläpp Har ett vetenskapsbaserat mål	Kan inte/vill inte klimatkompensera	Nej	Med compensation menas användning av externa växthusgaskrediter som köps på en marknad. Oklart hur ev. negativa utsläpp i den egna värdekedjan kan räknas in. Ministerrådet föreslår att små och medelstora företag ska få exkludera Scope 3-utsläpp för sina vetenskapsbaserade mål.
	Kan och vill klimatkompensera	Ja	

Tabell 1

Förutsättningar för att kunna göra lagliga påståenden om klimatneutralitet på organisationsnivå.

Nivå: Produkt		"Klimatneutral" ett alternativ?	Kommentar
Livscykelutsläpp i produktens värdekedja > 0		Nej	Oklart om och hur negativa utsläpp i produktens värdekedja kan dras av från bruttoutsläppen i en nettoutsläppsberäkning.
Livscykelutsläpp i produktens värdekedja = 0		Ja	

Tabell 2

Förutsättningar för att kunna göra lagliga påståenden om klimatneutralitet för produkter.

6 Diskussion

EU har uppmärksammat att förenklade och endimensionella klimatpåståenden som bygger på klimatkompensation, exempelvis ”klimatneutral”, riskerar att vilseleda budskapens mottagare. Budskap om klimatneutralitet kan uppfattas som att en produkt eller ett företag inte har några kvarvarande utsläpp, när det i själva verket sker utsläpp som döljs genom klimatkompensation. Detta har motiverat EU att inleda ett arbete för att utveckla en stärkt lagstiftning för att försvara för aktörer att använda vilseledande klimatpåståenden.

Den här rapporten redovisar en genomgång av definitioner av relevanta klimatrelaterade begrepp och av den framväxande EU-lagstiftningen inom området. Genomgången visar att det sannolikt kommer att ställas väldigt höga krav för att påståenden om klimatneutralitet ska vara tillåtna. För produkter krävs en livscykelpåverkan som är noll. Kommande krav på organisationsnivån kommer som minst att inkludera (i) ambitiöst satta mål om på sikt mycket kraftigt reducerade utsläpp, (ii) påvisbara framsteg mot satta utsläppsminskingsmål samt (iii) klimatkompensation av återstående utsläpp med växthusgaskrediter som motsvarar kvalitetskriterier som preciseras på EU-nivå.

Det återstår osäkerheter kring exakt hur stränga kraven kommer att bli, dels eftersom den slutliga versionen av det centrala Green Claims Directive inte ännu har antagits, dels för det återstår att genomföra lagstiftningen på nationell nivå och med efterföljande tolkning av den nya lagstiftningen.

Oavsett de osäkerheter som föreligger så gäller för många organisationer att det återstår mycket arbete innan ovan krav är uppfyllda och en del organisationer är förhindrade att ens använda klimatkompensation.

Alternativa sätt att kommunicera en hög ambitionsnivå i klimatarbetet kan därför behöva övervägas. En röd tråd som går genom den pågående diskussionen om klimatmål och klimatkommunikation på olika nivåer är transparens och tydlighet och att inte jämföra äpplen med päron. Bästa praxis innebär att utsläpp, eventuella negativa utsläpp och eventuell användning av klimatkompensation redovisas så att de kan särskiljas (Ahonen, et al., 2022; European Commission, 2023). Alternativ till att kommunicera om klimatneutralitet kan vara att i stället tala om ”arbete för begränsad klimatpåverkan” eller ”bidrag till samhällets omställning till klimatneutralitet”. Det kan vara lämpligt att kommunicera kvantifierade och tidsatta mål om utsläppsminskingsnivåer samt på motsvarande sätt mål om bidrag till negativa utsläpp samt om planer att använda klimatkompensation. Att EU utvecklar ett certifieringsramverk (CRCF) för växthusgaskrediter tyder på att EU vill att klimatkompensation ska spela en roll för att ge incitament för genomförande av klimatåtgärder som leder till negativa utsläpp, t.ex. genom produktion och användning av biokol. En nyckelfråga när det gäller klimatkompensation är att den används på ett ansvarsfullt sätt för att åstadkomma en ökad ambition och inte som ett substitut för egna åtgärder att minska befintliga utsläpp (Ahonen, et al., 2022).

Den framväxande lagstiftningen kommer kanske inte direkt reglera om en bransch framför en berättelse där det förmedlas att branschen ska bli klimatneutral. Man kan däremot diskutera om det är lämpligt eller rimligt att en bransch talar om sig själv som klimatneutral till ett visst årtal om inte summan av ingående organisationer siktar mot samma mål.

6.1 Förslag om fortsatt arbete

Här presenteras kort några förslag om fortsatt arbete som har kunnat identifieras under genomförandet av föreliggande uppdrag.

Det kommer att vara viktigt att följa den fortsatta utvecklingen av den lagstiftning

som reglerar klimatpåståenden, en utveckling som kommer att fortsätta i flera år. Detta gäller i första hand införandet av konsumentmaktsdirektivet på nationell nivå, färdigställandet av Green Claims Directive och kommissionens beredning av delegerade akter.

Branscher och organisationer som har goda förutsättningar att genomföra åtgärder som bidrar med negativa utsläpp har anledning att följa utvecklingen av CRCF, GHGP:s vägledning om kvantifiering och rapportering av negativa utsläpp (Land Sector and Removals Guidance) samt generellt bevaka om kommande regelverksutveckling förtydligar om och hur negativa utsläpp kan inkluderas i beräkningar av klimatavtryck.

Ytterligare en frågeställning handlar om vad som gäller för olika organisationsformer och deras möjligheter att använda sig av klimatkompensation, eftersom klimatkompensation med all sannolikhet kommer att krävas för att använda påståenden om klimatneutralitet om organisationer och produkter.

Referenser

- Ahonen, H., Berninger, K., Kessler, J., Möllersten, K., Spalding-Fecher, R., & Tynkynen, O. (2022). *Harnessing voluntary carbon markets for climate ambition*. Nordic Council of Ministers.
- Erlandsson, M. (den 11 12 2024). Personlig kommunikation. IVL.
- EU. (2005). *Directive 2005/29/EC of the European Parliament and of the Council of 11 May 2005 concerning unfair business-to-consumer commercial practices in the internal market*.
- EU. (2024). *Directive (EU) 2024/825 of the European Parliament and of the Council of 28 February 2024 amending Directives 2005/29/EC and 2011/83/EU as regards empowering consumers for the green transition [...] unfair practices and through better information*. European Union.
- Europakommissionen. (2023). *Directive of the European Parliament and of the Council on substantiation and communication of explicit environmental claims (Green Claims Directive)*. Brussels: European Commission.
- Europaparlamentet. (2024). *P9_TA(2024)0131 European Parliament legislative resolution of 12 March 2024 on the proposal for a directive of the European Parliament and of the Council on substantiation and communication of explicit environmental claims (Green Claims Directive)*. Europaparlamentet.
- European Commission. (2023). *Commission delegated regulation (EU) 2023/2772 supplementing Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council as regards sustainability reporting standards*.
- Fankhauser, S., Smith, S., Allen, M., Axelsson, K., Hale, T., Hepburn, C., . . . Wetzler, T. (2022). The meaning of net zero and how to get it right. *Nature climate change*, 12, 15-21. doi:10.1038/s41558-021-01245-w
- GHGP. (2022). *About us*. Hämtat från <https://ghgprotocol.org/about-us>
- Hale, T., Smith, S., Black, R., Cullen, K., Fay, B., Lang, J., & Mahmood, S. (2021). Assessing the rapidly-emerging landscape of net zero targets. *Climate Policy*. doi:10.1080/14693062.2021.2013155
- IPCC. (2021). *Climate Change 2021: The Physical Science Basis. Contribution of Working Group I to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change. Annex VII: Glossary*. Cambridge, UK and New York, NY, USA: Cambridge University Press. doi:10.1017/9781009157896.022
- IPCC. (2022). *Climate Change 2022: Mitigation of Climate Change. Contribution of Working Group III to the Sixth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*. Cambridge University Press. doi:10.1017/9781009157926
- Möllersten, K., Kloow, E., & Sandgren, A. (2024). *Att hävda klimatneutralitet i bygg- och anläggningsprojekt*. SBUF.
- Möllersten, K., Källmark, L., & Ryding, S.-O. (2020). *Genomlysning av klimatkompensation*. Konsumentverket.
- Net Zero Tracker. (den 10 06 2024). *Net Zero Numbers*. Hämtat från <https://zerotracker.net>
- Race to Zero. (2022a). *Race to Zero Lexicon*. UNFCCC/Climate Champions. Hämtat från <https://climatechampions.unfccc.int/wp-content/uploads/2022/06/R2Z-Lexicon-2.0.pdf>
- SBTi. (2021). *SBTI corporate net-zero standard*. Science-Based Targets Initiative.

Hämtat från <https://sciencebasedtargets.org/resources/files/Net-Zero-Standard.pdf>
Science-based targets. (2022). *FAQs*. Hämtat från Science Based Targets: <https://sciencebasedtargets.org/faqs#what-are-the-emissions-scopes-which-scopes-do-targets-have-to-cover> den 26 10 2024

Steen, B., Craig, S., & Chowdhury, R. (2022). *Accelerating the transition to Net Zero: current perspectives*. London: NatCen Social Research.

Svenskt Vatten

Svenskt Vatten AB

POSTADRESS BOX 14057, 16714 Bromma

BESÖKSADRESS Gustavslundsvägen 12, 16751 Bromma

TELEFON 08-50600200

E-MAIL svensktvatten@svensktvatten.se

www.svensktvatten.se